

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

----- 2016 թվականի N ----- -Ա

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 2016-2025 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ԵՎ
ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿԻՆ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ**

1. Հավանություն տալ.

1) Հայաստանի Հանրապետությունում 2016-2025 թվականների
խաղողագործության զարգացման ծրագրին համաձայն N 1 հավելվածի:

2) Հայաստանի Հանրապետությունում 2016-2025 թվականների
խաղողագործության զարգացման ծրագրի իրականացման միջոցառումների ցանկին
համաձայն N 2 հավելվածի:

Հավելված N1
ՀՀ կառավարության 2016 թվականի
.....-ի նիստի N .....
արձանագրային որոշման

ԾՐԱԳԻՐ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ
2016-2025 ԹԹ ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ**

2016թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ
2. ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ
3. ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
  - 3.1. ՆՈՐ ԱՅԳԵՏՆԿՈՒՄՆԵՐ
  - 3.2. ՏՆԿԱՐԱՆԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ
4. ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ
5. ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
6. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Խաղողագործությունը Հայաստանի ագրոպարենային ոլորտի առաջատար ճյուղերից է, որը հանրապետությունում լայն զարգացում է ապրել 1970-1985 թվականներին: Սակայն, սկսած 1991 թվականից՝ երկարատև շրջափակման, ագրովերամշակման համակարգի մասնակի կազմալուծման, և ներդրումների սահմանափակության պայմաններում, շեշտակիորեն նվազեց խաղողի հումքի պահանջարկը, որի հետևանքով մասնավոր հողօգտագործողները զգալիորեն կրճատեցին խաղողի այգիների տարածությունները: Գյուղացիական տնտեսությունները պարենային հացի սեփական կարիքները հոգալու, սերմացու հացահատիկի և անասնակերի ապահովման կարևոր խնդիրները լուծելու նպատակով խաղողի այգիների զգալի մասը քանդեցին և զբաղեցրեցին հացահատիկային ու այլ մշակաբույսերի ցանքատարածություններով:

Ներկայումս իրականացվող բազմաբնույթ և մեծածավալ աշխատանքների շնորհիվ նկատվում են խաղողի արտադրության վերականգնման ու զարգացման և գինեգործության ճյուղի բարելավման միտումներ: Բարենպաստ պայմանների և առկա արտադրական կարողությունների հզորացման ու մոդեռնացման շնորհիվ լավ հնարավորություններ են ստեղծվել նշված ճյուղերը զարգացնելու, բազմատեսակ բարձրորակ գինեյուֆեր, գինիներ և կոնյակներ արտադրելու, միջազգային կառույցներին ակտիվորեն ինտեգրվելու ուղղությամբ: Սակայն վերջին տարիներին Արարատյան հարթավայրում խաղողի ֆիլոքսերա վնասատուի օջախների հայտնաբերման և հետագա տարածման վտանգի առկայության պայմաններում ոլորտը հայտնվել է նոր մարտահրավերների առջև: Անհրաժեշտություն է առաջանում շուտափույթ ձեռնարկելու կոնկրետ միջոցառումներ, իրականացնելու համապատասխան ծրագրեր՝ հակառակ դեպքում կարող է լրջորեն վտանգվել հազարամյակների պատմություն ունեցող մեր խաղողագործության ու գինեգործության զարգացման ապագան:

Ֆիլոքսերան խաղողի վազի ամենավտանգավոր վնասատուն է: Ֆիլոքսերայի հայրենիքը ԱՄՆ է, որտեղից էլ այն Եվրոպա է ներթափանցել 1850-ական թվականներին: Այն այնքան արագ է բազմանում և այնպիսի կործանիչ հետևանք է թողնում, որ արդեն 1895 թ. Ֆրանսիայում ֆիլոքսերայով վարակված և ոչնչացված այգիների տարածությունը գերազանցում էր 2.0 մլն հեկտարը: Ֆիլոքսերայով վարակվել և մեծ զանգվածներով խաղողի այգիներ են ոչնչացվել աշխարհի խաղողագործական գրեթե բոլոր երկրներում, այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետության սահմանակից Վրաստանում, Ադրբեջանում, ինչպես նաև Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում և 1926 թվականից՝ մեր հանրապետության հյուսիսարևելյան գոտում (Նախկին Շամշադինի, Իջևանի, Նոյեմբերյանի և Թումանյանի շրջաններ): Ամբողջ աշխարհում արմատային ֆիլոքսերայի դեմ պայքարի ամենաարդյունավետ միջոցն է համարվում խաղողի այգիների հիմնումը ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված տնկանյութով:

1. ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. Ծրագրի նպատակն է՝ համապատասխան միջոցառումների իրականացման արդյունքում լուծումներ տալ խաղողի ֆիլոքսերայի վարակի ներթափանցումը այլ տարածքներ կանխարգելելուն, ինչպես նաև անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծել վնասատուի հետագա տարածման ու զարգացման դեպքում խաղողագործությունը ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված տնկանյութով կազմակերպելու և ոլորտի կայուն զարգացումն ապահովելու համար:

2. Նշված նպատակի իրականացումը պահանջում է լուծել հետևյալ խնդիրները.

1) խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների բուսակների (հանրապետություն նոր վարակների ներթափանցումը բացառելու համար բացառապես *in vitro*) ներմուծման և դրանց կլիմայավարժեցման ապահովում,

2) Արարատյան հարթավայրում ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների մայրուտներ հիմնում, դրանցից ստացված կտրոնների վրա պատվաստների

իրականացում, արդյունավետության ուսումնասիրում, անհրաժեշտ տեխնիկական բազայի համալրում,

3) գործընթացի գիտական և գեներտիկական ռեսուրսների պահպանության ապահովում,

4) խաղողագործության զարգացման պետական աջակցության մեխանիզմների հստակեցում,

5) ծրագրային առաջնահերթ միջոցառումների համար ֆինանսական միջոցների հայթայթում:

2. ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

3. Խաղողագործությունը Հայաստանում դարերի պատմություն և ավանդույթներ ունեցող կարևոր ճյուղերից է: Ինչպես խաղողագործության արտադրանքը, այնպես էլ վերամշակված արդյունքը մշտապես կարևոր դեր է ունեցել երկրի տնտեսությունում:

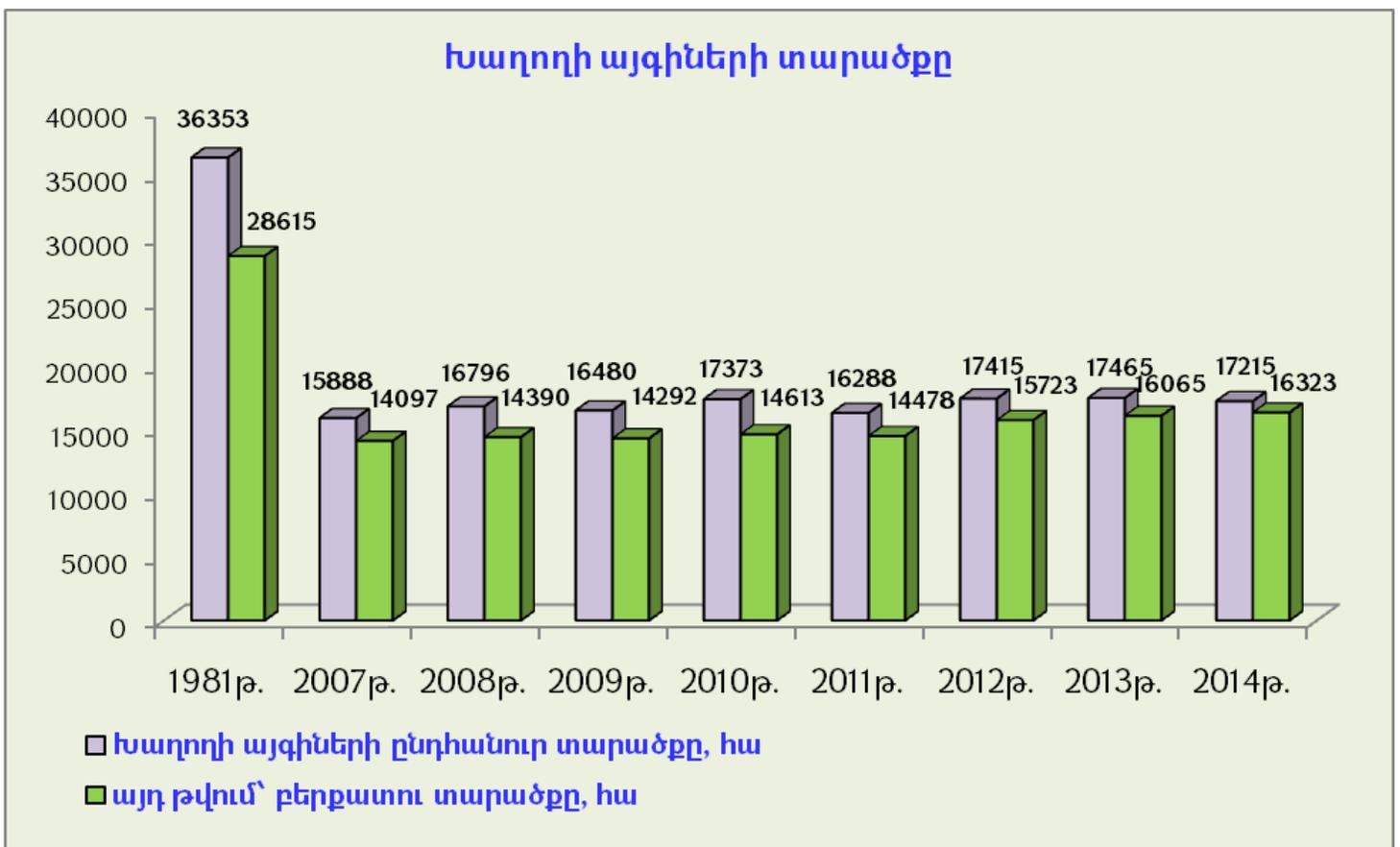
4. Գյուղատնտեսության ոլորտում իրականացված բարեփոխումներին նախորդող տարիներին խաղողի բերքատու այգիների տարածությունները կազմում էին մոտ 35 հազ. հա, համախառն բերքը՝ շուրջ 350 հազ. տոննա: Զարգացած խաղողագործության բազայի վրա հանրապետության գինեգործությունը վերածվել էր խոշոր արդյունաբերության: 1980-ական թվականներին մթերվում և վերամշակվում էր արտադրված խաղողի շուրջ 90%-ը, 6-6.5 %-ը իրացվում էր թարմ սպառման նպատակով, 2.5 %-ը՝ դրվում սառնարանային երկարատև պահպանության և մոտ 1-1.5%-ը՝ արտահանվում:

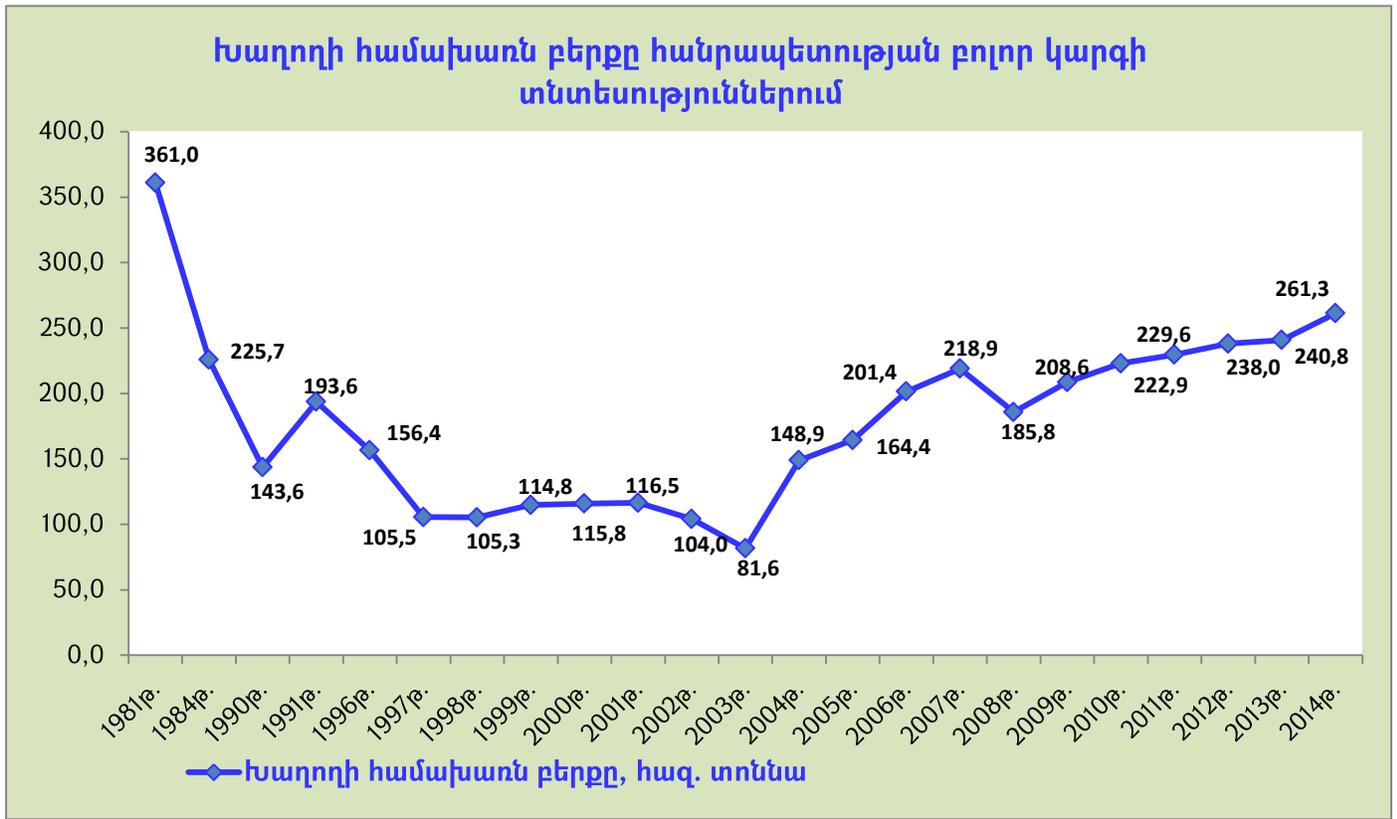
5. Խաղողագործության արտադրական հիմնական ցուցանիշների վերլուծությունը ցույց է տալիս (N 1 աղյուսակ), որ հանրապետությունում խաղողի այգետարածքները 1981 թվականին կազմել է 36,3 հազար հեկտար (այդ թվում բերքատու՝ 28,6 հազար հա): Դեռևս 1981 թվականին արտադրվել է 361 հազ. տոննա խաղող, սակայն 1997-2006 թվականներին մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներով պայմանավորված խաղողի համախառն բերքը մեծ չափով նվազել է:

6. Հանրապետությունում 2014 թվականին խաղողի ընդհանուր տարածությունը կազմել է 17215 հա, որից բերքատու՝ 16323 հա, արտադրվել է շուրջ 261.3 հազար տոննա խաղող, միջին բերքատվությունը կազմել է 157.7 g/հա:

7. Վերջին տասնամյակներում խաղողի այգիների տարածքը և համախառն բերքի ծավալները ստորև ներկայացված են N 1, N 2 գծապատկերներով :

N 1 գծապատկեր

8. Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ վերջին 10-15 տարիների ընթացքում խաղողի այգետարածքների էական փոփոխություններ չի նկատվել, սակայն զգալիորեն ավելացել են լիարժեք, անհամեմատ ավելի ինտենսիվ ու բարձր բերքատու այգիները: Արդյունքում՝ խաղողի համախառն բերքը 2005թ. 219 հազար տոննայից 2015թ. (օպերատիվ տվյալներով) հասել է 310,7 հազար տոննայի: Նկատելիորեն բարելավվել է արտադրվող խաղողի որակը:

9. Խաղողագործության զարգացման գործում կարևորվում է գինեգործության ճյուղի զարգացումը, որի հիմնական հումքային բազան հանդիսանում է հանրապետությունում արտադրված խաղողը: 2014 թվականին վերամշակող ընկերությունների կողմից մթերվել է 184.1 հազար տոննա, իսկ 2015-ին՝ ավելի քան 216.8 հազար տոննա խաղող:

10. Շարունակաբար ավելանում են թարմ խաղողի արտահանման ծավալները. Այսպես՝ 2014 թվականին ամբողջ տարվա ընթացքում հանրապետությունից արտահանվել է 8,0 հազար տոննա, իսկ 2015 թվականին՝ շուրջ 13.1 հազար տոննա:

11. Այդուհանդերձ, չնայած վերջին տարիներին նկատվող մթերումների և արտահանումների ծավալների ավելացմանն ու դրանց աշխարհագրության ընդլայնմանը, անհրաժեշտ է ապահովել խաղողի և գինեգործական արտադրանքի իրացման կայուն ու դիվերսիֆիկացված շուկա:

12. Խաղողագործության զարգացմանը խոչընդոտող հիմնական գործոններն են՝

1) Խաղողի վազի ֆիլոքսերա վնասատուի մասսայական զարգացման ու տարածման վտանգը Արարատյան հարթավայրի, ՀՀ Արագածոտնի և Վայոց Ձորի մարզերի խաղողագործական տարածաշրջաններում.

2) Խաղողի ներկայիս սորտային կազմի ոչ լիարժեք համապատասխանությունը խաղող արտահանող տնտեսվարողների և խաղողի հումք վերամշակող արդյունաբերության պահանջներին.

3) Խաղողի մշակության ագրոտեխնիկական պահանջների ոչ լիարժեք ապահովումը.

4) Խաղողի այգիների մշակության ինտենսիվացման դեռևս ցածր մակարդակը.

5) Խաղողի հումք վերամշակող արդյունաբերության և թարմ սպառման պահանջները բավարարող նոր այգետնկումների համար գյուղատնտեսությունում տնտեսավարողների ֆինանսական միջոցների սղությունը և փոխառու (վարկային) միջոցների մատչելիության ցածր մակարդակը.

6) Խաղողի արտադրությունից մինչև սպառումն արտադրանքի ազատ շարժին նպաստող կառույցների (գնող-իրացնող գործառույթ ունեցող կանոնակարգված կառույցներ, գյուղատնտեսական մթերքների իրացման կոոպերատիվներ, մեծածախ շուկաներ, պահեստային և սառնարանային կարողություններ) բացակայությունը և գործողների անկատարությունը.

7) խաղող արտադրողների և վերամշակող ընկերությունների միջև փոխշահավետ, երկարատև պայմանագրային հարաբերությունների ձևավորման դանդաղ ընթացքը.

8) խաղողագործության ճյուղի համար խորհրդատվական, տեղեկատվական, ինչպես նաև ներքին և արտաքին շուկաների մարքեթինգային ուսումնասիրություններ իրականացնող կառույցների անկատարությունը.

9) փոխադրման բարձր ծախսերը, միջազգային չափանիշներին ոչ լիարժեք համապատասխանությունը, մասնավորապես որակի և անվտանգության վերահսկման համակարգերի բացակայությունը հանգեցնում են թարմ խաղողի և վերամշակված արտադրանքի ցածր մրցունակության:

Հայաստանի Հանրապետությունում խաղողի արտադրական ցուցանիշները

Ցուցանիշները	1981	1990	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (օպերատիվ)
Ընդամենը տնկարկներ, հա	36353	29175	14843	12997	13054	14856	14932	15746	15888	16796	16480	17373	16288	17415	17465	17215	17295
այդ թվում՝ բերքատու տարիքի, հա	28615	24621	14314	12434	11301	13560	13475	14098	14097	14390	14292	14613	14478	15723	16065	16323	16388
Խաղողի այգիների միջին բերքատվությունը*, ց/հա	125,1	57,8	81,4	82,8	71,4	108,9	119,7	141,2	153,6	128	144,9	151,5	158	151.3	149.8	157.7	188.2
Խաղողի համախառն բերքը, հազ. տոննա	361,0	143,6	116,5	104,0	81,6	148,9	164,4	201,4	218,9	185,8	208,6	222,9	229,6	241.4	240.8	261.3	310.7

* միջին բերքատվությունը հաշվարկված է բերքատու տարիքի տնկարկներից հավաքված համախառն բերքից:

3. ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

13. Հայաստանի Հանրապետությունում յուրարմատ խաղողագործական շրջաններում խաղողագործության զարգացումը պահանջում է որոշակի համակարգված միջոցառումների իրականացում, որոնց մեջ առանձնացվում են՝ այգետնկումներին աջակցությունը, տնկարանային տնտեսությունների զարգացումը, մասնավորապես ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված տնկանյութի արտադրության, տեղական և եվրոպական առավել մեծ պահանջարկ վայելող տեխնիկական ու սեղանի սորտերի պատվաստացումների մայրուտների հիմնումը, տնկարանների կարողությունների հզորացումը, ճյուղի գիտական և խորհրդատվական ապահովումը:

3.1. Նոր այգետնկումներ

14. Գնահատելով խաղողի պահանջարկի փոփոխության ներկայիս միտումները, գյուղացիական տնտեսությունների կողմից նոր այգետնկումների և վերակառուցումների շարժընթացը (դինամիկան), այգեգործությունից ստացվող արտադրանքների սպառման, իրացման առկա ու կանխատեսվող ծավալների հնարավոր ավելացումը, կառուցվածքային փոփոխությունները, ինչպես նաև մշակության տեխնոլոգիայի, սորտային կազմի բարելավման, նոր սորտերի ներդրման հեռանկարները, վերամշակող ընկերությունների և այգեգործների պայմանագրային փոփոխարաբերությունների զարգացման, նպատակային վարկերի ընդլայնման հնարավորությունները, կանխատեսվում է առաջիկա 10 տարիների ընթացքում տարբեր գործիքների կիրառմամբ (նպատակային վարկավորում, ֆիլոքսերադիմացկուն տնկանյութի արտադրության սուբսիդավորում և այլն) աջակցել, ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված տնկանյութով, շուրջ 7 հազար հեկտար խաղողի նոր այգիների հիմնմանը:

15. Կանխատեսվող մայրուտների հիմնման և պատվաստված տնկանյութի արտադրության կանխատեսվող ծավալները 2016-2025թթ. ներկայացված է թիվ 2 աղյուսակում:

3.2. Տնկարանային տնտեսության զարգացում

16. Առաջին տարիներին խաղողի գինեմետ և սեղանի լավագույն սորտերի պահանջարկի ավելացման, որակի նկատմամբ առավել խիստ պահանջների ներկայացման արդյունքում ներդրումների ներգրավումը, վարկային ռեսուրսների օգտագործման, խաղողի ու դրա վերամշակումից ստացված արտադրանքների իրացման համար անհրաժեշտ նախադրայինների ստեղծումը հնարավոր է միայն ճյուղի հիմքը հանդիսացող տնկարանային տնտեսության զարգացման միջոցով:

17. Տնկարանային տնտեսությունը նախատեսվում է կազմակերպել Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարության հովանու ներքո՝ «Երկրագործության գիտական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի բազայի հիման վրա: Ընդ որում տնկարանը կմասնագիտանա խաղողի ֆիլքոսերադիմացկուն արմատակալների և պտղատու ծառատեսակների վեգետատիվ եղանակով ստացվող տնկանյութի արտադրության ուղղությամբ:

18. Հաշվի առնելով վարակված խաղողի այգիների վերականգնման և նոր այգիների հիմնման կանխատեսվող ծավալները, նախատեսվում է ծրագրային ժամանակահատվածում պատվաստված մաքրասորտ տնկանյութի արտադրությունը հասցնել 3.5 մլն. հատի, որով յուրաքանչյուր տարի հնարավոր կլինի հիմնել կամ վերականգնել շուրջ 1750 հեկտար այգի:

4. ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ

19. Ծրագրի իրականացման առաջին երկու տարում Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեից ֆինանսավորում չի պահանջվի, աջակցություն ստանալու ակնկալիքով նախարարությունը դիմել է ՄԱԿ-ի Պարենի և Գյուդատնտեսության կազմակերպությանը (այսուհետ՝ ՊԳԿ): Վերջինիս հետ նախնական համաձայնություն է ձեռքբերվել ծրագրի մեկնարկային փուլում նախատեսվող միջոցառումներն իրականացնել ՊԳԿ-ի հաշվին, իսկ այնուհետև՝ ֆինանսավորումը պետք է կատարվի ՀՀ պետական բյուջեի և այլ աղբյուրների հաշվին: Ըստ առանձին տարիների պահանջվող ծախսերը կներառվեն միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերում, հաշվի առնելով տվյալ ժամանակահատվածում իրականացվող ծախսերի շուկայական արժեքները:

20. Ծրագրի իրականացման համար պահանջվող ֆինանսական միջոցների պահանջը ներկայացված է աղյուսակ N 3-ում:

21. Ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված տնկանյութով մայրուտների հիմնման և դրանց խնամքի համար մշակության 4 տարիներին կատարվող ծախսերի հաշվարկները ներկայացվում է ծրագրի NN 1-6 հավելվածներում:

2016-2025 թվականներին պետական աջակցությամբ խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն սորտերի մայրուտների հիմնման և պատվաստված տնկանյութի արտադրության համար պահանջվող ֆինանսական ներդրումները

(հազ.դրամ)

	2016թ	2017թ	2018թ	2019թ	2020թ	2021թ	2022թ	2023թ	2024թ	2025թ	2016-2025
Ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների մայրուտների հիմնադրում և խնամք	-	3333.4	7216.9	7033.0	18914.9	29031.8	35363.8	33961.8	26392.0	27456.0	188703.6
Տեղական սորտերի պատվաստացունների մայրուտների հիմնում և խնամք	2066.7	3608.45	5583.4	8932.9	6682.7	8756.45	6598.0	6864.0	6864.0	6864.0	62820.6
Եվրոպական սորտերի պատվաստացունների մայրուտների հիմնադրում և խնամք	-	-	9333.4	7216.9	4966.7	9107.2	8490.45	6598.0	6864.0	6864.0	59440.6
Պատվաստված տնկանյութի արտադրություն	-	-	2000,0	20000.0	150000.0	750000.0	1250000.0	1250000.0	1250000.0	1250000.0	5922000,0
Եվրոպական սորտերի պատվաստված մայրուտների հիմնադրում և խնամք	-	-	0	5333.4	7216.9	8233.4	10648.9	6332.0	6864.0	6864.0	51492.6
Տեղական սորտերի պատվաստված մայրուտների հիմնադրում և խնամք	-	-	5333.4	7216.9	2900.0	3432.0	3432.0	3432.0	3432.0	3432.0	32610.3
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	2066.7	6941.85	29467.1	55733.1	190681.2	808560.85	1314533.15	1307187.8	1300416	1301480	6317067.7

5. ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

22. Շուկայական հարաբերությունների պայմաններում ճյուղին աջակցությունը հնարավոր է հետևյալ ուղղություններով.

- 1) խաղողի յուրարժատ այգիների աստիճանական փոխարինում ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված այգիներով,
- 2) խաղողի նախընտրելի սորտային կազմի վերաբերյալ խորհրդատվության տրամադրում, տնկարանային տնտեսություններին, սելեկցիոն աշխատանքներին, մաքրասորտ տնկանյութի արտադրության կազմակերպմանն աջակցություն,
- 3) բույսերի առավել վտանգավոր հիվանդությունների և վնասատուների դեմ պայքարի միջոցառումներին աջակցություն,
- 4) այգիների մշակության ագրոտեխնիկայի և հումքի վերամշակման տեխնոլոգիաների կատարելագործմանն օժանդակություն,
- 5) տնտեսավարողներին ֆիլոքսերադիմացկուն բարձրորակ տնկանյութի անհատույց տրամադրում, այգեգործությունում օգտագործվող ռեսուրսների, մասնավորապես՝ պարարտանյութերի, դիզելային վառելանյութերի մատչելի պայմաններով մատակարարում, սուբսիդավորված վարկերի տրամադրում,
- 6) այգետնկումների համար միջնաժամկետ (5 տարի և ավելի) նպատակային վարկերի տրամադրում,
- 7) վերամշակող կազմակերպությունների ու խաղողագործությամբ զբաղվող տնտեսավարողների միջև փոխշահավետ միջնաժամկետ և երկարատև իրացման պայմանագրերի կնքում ,
- 8) խաղողի այգիների հիմնում վերամշակող ընկերությունների հետ կնքված պայմանագրերով նախատեսված խաղողի նախընտրելի սորտերով:

6. ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻՑ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

23. Ծրագրի իրականացումից ակնկալվում են հետևյալ արդյունքները.

1) անհրաժեշտ երաշխիքներ կստեղծվեն հանրապետությունում ֆիլոքսերայի հետագա տարածման պայմաններում խաղողագործության ու գինեգործության կայուն զարգացումն ապահովելու համար, մասնավորապես՝ 2016-2021 թվականների ընթացքում կհիմնվեն ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների 16 հեկտար և տեղական ու եվրոպական սորտերի պատվաստացուների 14 հեկտար մայրուտներ, առնվազն 7 հազ. հեկտար խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն այգիներ, ծրագրի ավարտին հնարավոր կլինի տարեկան արտադրել շուրջ 3.5 մլն. հատ խաղողի պատվաստված արմատակալներ.

2) հնարավորություն կստեղծվի հանրապետությունում զարգացնել նաև խաղողի տեխնիկական և սեղանի եվրոպական սորտերի արտադրությունը, բարձրարժեք գինիների ստացման, թարմ խաղողի արտահանումների ծավալների ավելացման համար,

3) պայմաններ կստեղծվեն գյուղատնտեսական հողատեսքերի կառուցվածքի բարելավման համար,

4) նախադրյալներ կստեղծվի հողային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման, բարձր ավելացված արժեքի ստեղծման և գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտների ավելացման համար:

Հաշվարկ

Խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն in vitro բուսակների ջերմատնային պայմաններում կլիմայավարժեցման համար պահանջվող ծախսերի

NN	Աշխատանքի նկարագրությունը	Քանակը	Միավոր արժեքը (ՀՀԴ)	Ընդհանուր արժեքը (ՀՀԴ)
1.	Ծախսերը			
	1) Պոլիէթիլենային բաժակներ (0,5 լ)	6000	50	300,000
	2) կոկոպիդ, պերլիտ			720,000
	3) պարարտանյութեր			250,000
	4) թունաքիմիկատներ			230,000
	5) գունաթակարդներ			320,000
	6) պոլիէթիլենային թաղանթ			430,000
	7) հենափայտիկներ	6000	10	60,000
	8) ջեռուցման ծախսեր			800,000
	Ընդամենը ծխսեր			3.110.000
2.	Աշխատավարձ	7 ամիս		3,080,000
	Գիտաշխատողներ (2 մարդ)	7	200,000	1,400,000
	Բանվորներ (3 մարդ)	7	240,000	1,680,000
3.	Այլ ծախսեր			120,000
	Ընդամենը			6.190.000*

* Ծախսերը կիրականացվեն «Խաղողի գենետիկ ռեսուրսների պահպանում և օգտագործում» (TCP/ARM/3503) ծրագրի շրջանակներում:

Հաշվարկ

**Խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների (կամ պատվաստացուների)
1 հեկտար մայրուտի տարածքի նախապատրաստման, այգու հիմնման և խնամքի
աշխատանքների համար պահանջվող ծախսերի**

Տնկման սխեման 3.0x1.7 ընդամենը 1960 վազ

Աշխատանքի անվանումը	Չափի միավորը	Ֆիզիկական ծավալները	Միավորի արժեքը, դրամ	Ընդամենը ծախսեր հազ. դրամ
Հիմնաշրջում	հա	1	60000	60.0
Քարհավաք և տեղափոխում	մարդ/օր	5	5000	25.0
Հիմնական պարարտացում	հա	1	40000	40.0
Վար	հա	1	40000	40.0
Չիզել	հա	1	25000	25.0
Հարթեցում	հա	1	40000	40.0
Հողամասի տեղաձևում	հա	1	30000	30.0
Տնկման փոսերի պատրաստում	հատ	1960	100	196.0
Տնկանյութի արժեք	հատ	2000	500*	1000.0
Տնկանյութի նախապատրաստում, տեղափոխում և տնկում	մարդ/օր	10	7000	70.0
Էտ և ձևավորում	մարդ/օր	10	7000	70.0
Միջշարային տարածությունների վար (2 անգամ)	հա	2	30000	60.0
Ջրում (12 անգամ)	հազ. մ3	7.7	11000	84.7
Ջրվորի աշխատավարձ	մարդ/օր	12	10000	120.0
Միջշարային տարածությունների փխրեցում (2 անգամ)	հա	2	25000	50.0
Միջվազային տարածություններ քաղհան-փխրեցում ձեռքով (4 անգամ)	մարդ/օր	40	7000	280.0
Կանաչ հատումներ	մարդ/օր	6	7000	42.0
Սնուցում (ձեռքով)	մարդ/օր	4	7000	28.0
Պայքար հիվանդությունների դեմ	հա	2	20000	40.0
Բացակների լրացումներ	մարդ/օր	6	7000	42.0
Այգեթաղ	մարդ/օր	10	7000	70.0
Թունանյութեր				60.0
Պարարտանյութեր, այդ թվում՝				0
ազոտական	կգ	150	120	18.0
ֆոսֆորական	կգ	600	140	84.0
կալիումական	կգ	300	140	42.0
Չնախատեսված այլ աշխատանքներ և ծախսեր				50.0
Ընդամենը 1-ին տարում				2666.7

* 2017 թվականին ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների 2 հեկտար մայրուտի հիմնման համար կօգտագործվեն «Խաղողի գենետիկ ռեսուրսների պահպանում և օգտագործում» (TCP/ARM/3503) ծրագրի շրջանակներում արտերկրից ներմուծված in vitro արմատակալները: Հաջորդ տարիներին տնկումները կիրականացվեն հանրապետությունում արտադրված տնկանյութով: Պատվաստված տնկանյութի արժեքը հաշվարկվում է 500 դրամ, իսկ յուրարմատները՝ 200 դրամ:

Հաշվարկ

1 հեկտար խաղողի պատվաստակալների կամ պատվաստացուների մայրուտի տարածքում սյուների (շպալերայի) հիմնման համար պահանջվող ծախսերի

Սյուների (շպալերայի) հեռավորությունը՝ 6 մետր

Աշխատանքի անվանումը	Չափի միավորը	Ֆիզիկական ծավալները	Միավորի արժեքը, դրամ	Ընդամենը ծախսեր հազ. դրամ
Սյուների (շպալերայի) փոսերի պատրաստում (հորատիչով)	հատ	593	200	118.6
Գլխասյուների ու խարսխասյուների փոսերի պատրաստում	հատ	148	200	29.6
Գլխասյուների ու խարսխասյուների տեղափոխում, տնկում և ամրացում	հատ	148	200	29.6
Սյուների (շպալերայի) տեղափոխում և տնկում	հա	593	150	88.95
Լարերի անցկացում և ձգում	մարդ/օր	6	7000	42.0
Գլխասյուների և խարսխասյուների արժեքը	հատ	148	2400	355.2
Սյուների (շպալերայի) արժեք	հատ	593	1800	1067.4
Մետաղալար	կգ	620	720	446.4
Չնախատեսված այլ ծախսեր				100.0
Ընդամենը սյուների հիմնման ծախսեր				2277.75

Հաշվարկ
Խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների 1 հեկտար մայրուտի
տարածքի 2-րդ տարվա խնամքի աշխատանքների համար պահանջվող
ծախսերի

Աշխատանքի անվանումը	Չափի միավորը	Ֆիզիկական ծավալները	Միավորի արժեքը, դրամ	Ընդամենը ծախսեր հազ. Դրամ
Այգեբաց	մարդ/օր	8	7000	56.0
Էտ և ձևավորում	մարդ/օր	12	7000	84.0
Արքադի հավաքում և հեռացում	մարդ/օր	4	7000	28.0
Չոր կապ	մարդ/օր	8	7000	56.0
Միջշարային տարածությունների վար (2 անգամ)	հա	2	30000	60.0
Միջվազային տարածությունների փոր	մարդ/օր	16	7000	112.0
Ջրում (10 անգամ)	հազ. մ ³	7.7	11000	84.7
Ջրվորի աշխատավարձ	մարդ/օր	10	10000	100.0
Միջշարային տարածությունների փխրեցում (2 անգամ)	հա	2	25000	50.0
Միջվազային տարածություններ քաղիան-փխրեցում ձեռքով (3 անգամ)	մարդ/օր	30	7000	210.0
Կանաչ հատումներ և կանաչ կապ	մարդ/օր	6	7000	42.0
Սնուցում (ձեռքով)	մարդ/օր	4	7000	28.0
Պայքար հիվանդությունների դեմ	հա	2	20000	40.0
Վազերի անջատում լարերից	մարդ/օր	8	7000	56.0
Կտրոնների մթերում, խրձավորում և տեղափոխում	մարդ/օր	8	7000	56.0
Այգեթաղ	մարդ/օր	16	7000	112.0
Թունանյութեր				60.0
Պարարտանյութեր, այդ թվում՝				0
ազոտական	կգ	150	120	18.0
ֆոսֆորական	կգ	150	140	21.0
կալիումական	կգ	50	140	7.0
Չնախատեսված այլ աշխատանքներ և ծախսեր				50.0
Ընդամենը 2-րդ տարում				1330.7

Հաշվարկ
Խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների կամ պատվաստացուների
1 հեկտար մայրուտի տարածքի 3-րդ տարվա խնամքի աշխատանքների համար
պահանջվող ծախսերի

Աշխատանքի անվանումը	Չափի միավորը	Ֆիզիկական ծավալները	Միավորի արժեքը, դրամ	Ընդամենը ծախսեր հազ. դրամ
Այգեբաց	մարդ/օր	10	7000	70.0
Սյունների, լարերի ուղղում և ձգում	մարդ/օր	6	7000	42.0
Էտ և ձևավորում	մարդ/օր	12	7000	84.0
Չոր կապ	մարդ/օր	10	7000	70.0
Արքադի հավաքում և հեռացում	մարդ/օր	6	7000	42.0
Միջշարային տարածությունների վար (2 անգամ)	հա	2	30000	60.0
Միջվազային տարածությունների փոր (2 անգամ)	մարդ/օր	18	7000	126.0
Ջրում (8 անգամ)	հազ. մ ³	6	11000	66.0
Ջրվորի աշխատավարձ	մարդ/օր	8	10000	80.0
Միջշարային տարածությունների փխրեցում և սնուցում (2 անգամ)	հա	2	25000	50.0
Միջվազային տարածություններ քաղիան-փխրեցում ձեռքով (2 անգամ)	մարդ/օր	24	7000	168.0
Կանաչ հատումներ և կանաչ կապ	մարդ/օր	8	7000	56.0
Պայքար հիվանդությունների դեմ	հա	2	20000	40.0
Վազերի անջատում լարերից	մարդ/օր	10	7000	70.0
Կտրոնների մթերում, խրձավորում և տեղափոխում	մարդ/օր	12	7000	84.0
Այգեթաղ	մարդ/օր	18	7000	126.0
Թունանյութեր				80.0
Պարարտանյութեր, այդ թվում՝				0
ազոտական	կգ	150	120	18.0
ֆոսֆորական	կգ	150	140	21.0
կալիումական	կգ	50	140	7.0
Չնախատեսված այլ աշխատանքներ և ծախսեր				90.0
Ընդամենը 3-րդ տարում				1450

Հաշվարկ
Խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների 1 հեկտար մայրուտի
տարածքի 4-րդ տարվա խնամքի աշխատանքների համար պահանջվող
ծախսերի

Աշխատանքի անվանումը	Չափի միավորը	Ֆիզիկական ծավալները	Միավորի արժեքը, դրամ	Ընդամենը ծախսեր հազ. դրամ
Այգեբաց	մարդ/օր	12	7000	84.0
Սյունների, լարերի ուղղում և ձգում	մարդ/օր	6	7000	42.0
Էտ և ձևավորում	մարդ/օր	14	7000	98.0
Արքադի հավաքում և հեռացում	մարդ/օր	8	7000	56.0
Չոր կապ	մարդ/օր	12	7000	84.0
Միջշարային տարածությունների վար (2 անգամ)	հա	2	25000	50.0
Միջվազային տարածությունների փոր	մարդ/օր	18	7000	126.0
Ոռոգման ջրի վարձը	հազ.մ ³	8	11000	88.0
Ջրվորի աշխատավարձը	մարդ/օր	8	10000	80.0
Միջշարային տարածությունների փխրեցում և սնուցում (մեքենայացված) (2 անգամ)	հա	2	25000	50.0
Միջվազային տարածություններ քաղիան-փխրեցում ձեռքով (2 անգամ)	մարդ/օր	24	7000	168.0
Կանաչ հատումներ, կանաչ կապ և հատված մասսայի հեռացում	մարդ/օր	20	7000	140.0
Պայքար սնկային հիվանդությունների և վնասատուների դեմ	հա	3	20000	60.0
Կտրոնների մթերում, խրձավորում և տեղափոխում	մարդ/օր	16	7000	112.0
Վազերի անջատում լարերից	մարդ/օր	12	7000	84.0
Այգեթաղ	մարդ/օր	20	7000	140.0
Թունանյութեր				100.0
Պարարտանյութեր, այդ թվում՝				0
ագրտական	կգ	300	120	36.0
ֆոսֆորական	կգ	150	140	21.0
կալիումական	կգ	50	140	7.0
Չնախատեսված այլ աշխատանքներ և ծախսեր				90.0
Ընդամենը 4-րդ տարում				1716.0

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՄ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 2016-2025 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ԵՎ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿԻՆ ՀԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐԱՅԻՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ

1. Անհրաժեշտությունը

«Հայաստանի Հանրապետությունում 2016-2025 թվականներին խաղողագործության զարգացման» ծրագիրը մշակվել է ելնելով հանրապետությունում գինեգործության և կոնյակագործության զարգացման միտումներից: Ծրագրով ներկայացվում է Հայաստանի Հանրապետությունում խաղողագործության զարգացմանն ուղղված համակարգված միջոցառումների իրականացումը՝ ներկայիս յուրարմատ խաղողագործական տարածաշրջաններում խաղողի վազի ֆիլոքսերա վնասատուի մասսայական զարգացման ու տարածման վտանգի առկայության պարագայում, որը ներառում է՝ այգետնկումներին աջակցությունը, տնկարանային տնտեսությունների զարգացումը՝ մասնավորապես ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա պատվաստված տնկանյութի արտադրության, տեղական և եվրոպական առավել մեծ պահանջարկ վայելող տեխնիկական ու սեղանի սորտերի պատվաստացուների մայրուտների հիմնումը, տնկարանների կարողությունների հզորացումը, ճյուղի գիտական և խորհրդատվական ապահովումը: Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների հաշվարկները ըստ տարիների և բաղադրիչների ներկայացված են կից ֆայլում:

2. Ընթացիկ իրավիճակը և խնդիրներ

Հանրապետությունում 2014 թվականին խաղողի ընդհանուր տարածությունը կազմել է 17215 հա, որից բերքատու՝ 16323 հա, արտադրվել է շուրջ 261.3 հազար տոննա խաղող, միջին բերքատվությունը կազմել է 157.7 g/հա, իսկ 2015 թվականին օպերատիվ տվյալներով համապատասխանաբար՝ 17295հա, 16388.1 հա, 309.1 հազ.տոննա և 188.2 g/հա:

Ֆիլոքսերայով վարակված այգիներում իրականացված բույսերի պաշտպանության միջոցառումների համար 2009-2015 թվականներին պետական բյուջեից հատկացվել է՝ 101552.1 հազ. դրամ: Քանդվել է 18.92 հեկտար խաղողի այգի: 2015 թվականին ուսումնասիրությունների արդյունքում ֆիլոքսերա է հայտնաբերվել հանրապետության ևս 27 համայնքների 47.92 հա խաղողի այգիներում:

Ուսումնասիրության և վերլուծությունների արդյունքում պարզվել է խաղողագործության զարգացմանը խոչընդոտող բազմաթիվ գործոններին (խաղողի ներկայիս սորտային կազմի ոչ լիարժեք համապատասխանությունը խաղող արտահանողների և խաղողի հումք վերամշակողների պահանջներին, խաղողագործությամբ զբաղվող տնտեսավարողների ֆինանսական միջոցների սղությունը և փոխառու (վարկային) միջոցների մատչելիության ցածր մակարդակը, խաղողի արտադրությունից մինչև սպառումն արտադրանքի ազատ շարժին նպաստող

կառույցների բացակայությունը և գործողների անկատարությունը, խաղող արտադրողների և վերամշակող ընկերությունների միջև փոխշահավետ, երկարատև պայմանագրային հարաբերությունների ձևավորման դանդաղ ընթացքը) ավելացել է նաև խաղողի վազի ֆիլոքսերա վնասատուի մասսայական զարգացման ու տարածման վտանգը Արարատյան հարթավայրի, Արագածոտնի և Վայոց Ձորի մարզերի խաղողագործական տարածաշրջաններում:

3. Տվյալ բնագավառում իրականացվող քաղաքականությունը

Որոշման նախագծի ընդունման արդյունքում ոլորտում իրականացվող քաղաքականության էական փոփոխություն չի նախատեսվում:

4. Կարգավորման նպատակը և բնույթը

Խաղողագործության զարգացման ուղղված պետական հիմնավորված քաղաքականության իրականացում:

5. Նախագծի մշակման գործընթացում ներգրավված ինստիտուտները և անձինք

Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարարություն:

6. Ակնկալվող արդյունքը

Ծրագրի իրականացումից ակնկալվում են՝ հանրապետությունում ֆիլոքսերայի հատագա տարածման պայմաններում խաղողագործության ու գինեգործության կայուն զարգացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ երաշխիքներ ստեղծումը, մասնավորապես՝ 2016-2021 թվականների ընթացքում կհիմնվեն ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների 16 հեկտար և տեղական ու եվրոպական սորտերի պատվաստացուների 14 հեկտար մայրուտներ, առնվազն 7 հազ. հեկտար խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն այգիներ. ծրագրի ավարտին հնարավոր կլինի տարեկան արտադրել շուրջ 3.5 մլն. հատ խաղողի պատվաստված արմատակալներ: Հնարավորություն կստեղծվի հանրապետությունում զարգացնել նաև խաղողի տեխնիկական և սեղանի եվրոպական սորտերի արտադրությունը, բարձրարժեք գինիների ստացման, թարմ խաղողի արտահանումների ծավալների ավելացման համար:

7. Այլ տեղեկություններ

Հանրային քննարկման նպատակով ծրագիրը տեղադրվել է ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության պաշտոնական minagro.am կայքի «Օրենսդրություն» բաժնի «Իրավական ակտերի նախագծեր» ենթաբաժնում

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

**ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՌՆՁՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԴՈՒՆՎԵԼԻՔ ԱՅԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԱԿՏԵՐԻ ԿԱՍ ԴՐԱՆՑ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՑԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ**

1. Այլ իրավական ակտերում փոփոխությունների և/կամ լրացումների

անհրաժեշտությունը

Նախագծի ընդունման կապակցությամբ այլ իրավական ակտերում փոփոխություններ և/կամ լրացումներ կատարելու անհրաժեշտություն չկա:

2. Միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորությունների հետ համապատասխանությունը

Նախագծի ընդունման կապակցությամբ միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորություններ չկան:

3. Այլ տեղեկություններ

ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 2016-2025 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ ԽԱՂՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԾՐԱԳՐԻ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ

Հ/հ	Միջոցառումը	Նպատակը	Արդյունքը	Կատարման ժամկետը	Պատասխանատուն	Ֆինանսավորման աղբյուրը և չափը
1	Գիտա-արտադրական կենտրոնի ստեղծում	Արտերկրից ներկրված ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների վրա սեղանի և տեխնիկական լավագույն տորտերի պատվաստում, դրանց արդյունավետության ուսումնասիրման գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացում: Խաղողի պատվաստված տնկանյութի արտադրության կազմակերպում:	Բարձրորակ խաղողի պատվաստված տնկանյութի արտադրություն, խաղողի գենետիկական ռեսուրսների պահպանություն:	2016թ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	Չի պահանջվում

2	Խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների բուսակների (in vitro) ներմուծում արտերկրից և դրանց կլիմայավարժեցում	Ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների բուսակներ մայրուտի հիմնման համար ջերմատնային պայմաններում արտերկրից ներմուծված պատվաստակալների բուսակների կլիմայավարժեցման կազմակերպում	Կլիմայավարժեցված խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների բուսակներ, մայրուտի հիմնում	2016թ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության	«Խաղողի գենետիկ ռեսուրսների պահպանում և օգտագործում» (TCP/ARM/3503) ծրագիր (6190.0 հազ.դր.)
3	Ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների մայրուտների հիմնում և դրանց խնամքի իրականացում	Պատվաստված ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների ստացման համար 16 հա մայրուտների հիմնում:	Խաղողի պատվաստված տնկանյութի արտադրության համար անհրաժեշտ պատվաստակալների ապահովում	2017-2025 թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության	ՀՀ պետ.բյուջե, դոնոր կազմակերպություններ (188703.6 հազ. դր.)
4	Պատվաստների իրականացման համար անհրաժեշտ տեխնիկական բազայի համալրում	Խաղողի պատվաստված որակյալ տնկանյութի արտադրություն	Խաղողի պատվաստված տնկանյութի արտադրության համար պատվաստի արհեստանոցի կահավորում	2016-2017 թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	Դոնոր կազմակերպություններ
5	Տեղական սորտերի պատվաստացուների հիմնում և խնամք	Խաղողի տեղական սեղանի և տեխնիկական լավագույն սորտերի գենոֆոնդի պահպանություն	4 հեկտար մաքրասորտ մայրուտներ:	2016-2025 թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	ՀՀ պետ բյուջե, դոնոր կազմակերպություններ (62820.6 հազ.դր.)
6	Եվրոպական սորտերի պատվաստացուների մայրուտների հիմնում և խնամք	Մեծ պահանջարկ ունեցող գինեմետ և սեղանի եվրոպական սորտերի պատվաստացուների մաքրասորտ 4 հեկտար մայրուտների ստեղծում	Պատվաստված տնկանյութի արտադրության համար անհրաժեշտ պատվաստացու կտրոնների առկայություն	2018-2025 թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	ՀՀ պետ բյուջե, դոնոր կազմակերպություններ (59440.6 հազ.դր.)
7	Պատվաստված տնկանյութի արտադրության կազմակերպում	Արարատյան հարթավայրի, ՀՀ Արագածոտնի և Վայոց ձորի մարզերի խաղողա-	Ֆիլոքսերա վնասատուի մասսայական տարածման դեպքում խաղողագործներին անհրաժեշտ	2018-2025թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	ՀՀ պետ բյուջե, դոնոր կազմակերպություններ (5922000.0 հազ.դր.)

		գործական տարածաշրջաններում խաղողի վազի ֆիլոքսերա վնասատուի մասսայական զարգացման ու տարածման դեպքում անհրաժեշտ սորտերի պատվաստված տնկանյութի ապահովում	քանակով և որակով պատվաստված տնկանյութի առկայություն			
8	Եվրոպական սորտերի պատվաստված մայրուտների հիմնում և խնամք	4 հեկտարի վրա, մեծ պահանջարկ ունեցող գինեմետ և սեղանի եվրոպական սորտերի պատվաստացուների մաքրասորտ, պատվաստված մայրուտների ստեղծում	Ֆիլոքսերայի տարածման դեպքում պատվաստացուների անհրաժեշտ քանակի առկայություն	2019-2025թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	ՀՀ պետ բյուջե, դոնոր կազմակերպություններ (51492.6 հազ.դր.)
9	Տեղական սորտերի պատվաստված մայրուտների հիմնում և խնամք	Ֆիլոքսերայի տարածման դեպքում տեղական սորտերի պատվաստացուների անհրաժեշտ քանակի ապահովում, գենֆոնդի պահպանություն	Ֆիլոքսերայի տարածման դեպքում պատվաստացուների անհրաժեշտ քանակի ապահովման համար 2 հա մայրուտների առկայություն:	2018-2025թթ.	ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարություն	ՀՀ պետ բյուջե, դոնոր կազմակերպություններ (32610.3 հազ.դր.)

Հաշվարկ

2016-2025թվականներին պետական աջակցությամբ խաղողի ֆիլոքսերադիմացկուն սորտերի մայրուտների հիմնման և պատվաստված տնկանյութի արտադրության համար պահանջվող ֆինանսական ներդրումների

հազ.դրամ

Տարեթիվը	Ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների մայրուտ						Տեղական սորտերի պատվաստացուների մայրուտ				
	2 հա	2 հա	4 հա	4 հա	4 հա	ընդամենը	1 հա	2 հա	1 հա	ընդամենը	
2016							2066,70				2066,70
2017	3333,40					3333,40	3608,45				3608,45
2018	7216,90					7216,90	1450,00	4133,40			5583,40
2019	2900,00	4133,00				7033,00	1716,00	7216,90			8932,90
2020	3432,00	7216,90	8266,00			18914,90	1716,00	2900,00	2066,70		6682,70
2021	3432,00	2900,00	14433,80	8266,00		29031,8	1716,0	3432,0	3608,5		8756,45
2022	3432,00	3432,00	5800,0	14433,80	8266,00	35363,80	1716,0	3432,0	1450,00		6598,00
2023	3432,00	3432,00	6864,0	5800,0	14433,80	33961,8	1716,0	3432,0	1716,00		6864,00
2024	3432,00	3432,00	6864,0	6864,0	5800,0	26392,0	1716,0	3432,0	1716,00		6864,00
2025	3432,00	3432,00	6864,0	6864,0	6864,0	27456,0	1716,0	3432,0	1716,0		6864,00
Ընդամենը 2016-2025թթ.	34042,30	27977,90	49091,8	42227,8	35363,8	188703,6	19137,2	31410,3	12273,2		62820,60

- 1 հա ֆիլոքսերադիմացկուն պատվաստակալների մայրուտի հիմնման և 1-ին տարվա խնամքի համար պահանջվող գումարը՝ 2017թ. կկազմի 1666.7 հազ. դրամ, քանի որ տնկանյութը անհատույց կտրամադրվի ՊԳԿ-ի կողմից, իսկ այնուհետև տնկանյութը կաճեցվի հանրապետությունում: Ծախսերը կկազմեն՝ 2066.7 հազ.դրամ:
- 1 հա տեղական և եվրոպական սորտերի պատվաստացուների մայրուտի հիմնման և 1-ին տարվա խնամքի համար պահանջվող գումարը կկազմի՝ 2066.7 հազ.դրամ:
- 1 հա տեղական և եվրոպական սորտերի պատվաստացուների պատվաստված մայրուտի հիմնման և 1-ին տարվա խնամքի համար պահանջվող գումարը կկազմի՝ 2666.7 հազ.դրամ:

Եվրոպական սորտերի պատվաստացուների մայրուտ				Պատվաստված տնկանյութի արտադրություն	Եվրոպական սորտերի պատվաստված մայրուտ			Տեղական սորտերի պատվաստված մայրուտ	Ընդամենը , ըստ տարիների
2 հա	1 հա	1 հա	ընդամենը	ընդամենը	2 հա	2 հա	ընդամենը	2 հա	
									2066,7
			0,00						6941,85
9333,40			9333,40	2000,00				5333,4	29467,1
7216,90			7216,90	20000,00	5333,4		5333,4	7216,9	55733,10
2900,00	2066,7		4966,70	150000,00	7216,90		7216,9	2900	190681,2
3432,00	3608,5	2066,7	9107,2	750000,0	2900,00	5333,4	8233,4	3432	808560,8
3432,00	1450,0	3608,5	8490,45	1250000,0	3432,0	7216,90	10648,9	3432	1314533,15
3432,00	1716,0	1450,0	6598,0	1250000,0	3432,0	2900,00	6332	3432	1307187,8
3432,00	1716,0	1716,0	6864,0	1250000,0	3432,0	3432,0	6864	3432	1300416
3432,00	1716,0	1716,0	6864,0	1250000,0	3432,0	3432,0	6864	3432	1301480
36610,3	12273,2	10557,2	59440,6	5922000,0	29178,30	22314,30	51492,6	32610,3	6317067,70